

L. SIMON LÁSZLÓ

Haza és szabadság

„Haza és szabadság, ez a két szó, melyet
Először tanuljon dajkától a gyermek,
És ha a csatában a balál eléri,
Utószor e két szót mondja ki a férfi!”
(Peti Sándor: *A magyar nép*, 1848)

„Ríva fakadsz, hogyha magyar a bited,
Ha hazádat s szabadságod szereted.”
(Petőfi Sándor: *Hány hét a világ?*, 1848)

A HAZASZERETETRŐL

„Mentsük meg a hazát! Veszély tornyosul hazánk felett. Ezt már nagyon sokan elmondták, de a köznépi mai napig sem tudja, micsoda veszély ez, mely hazánk felett tornyosul.” E néhány szigorú mondatot nem napjaink valamelyik politikusa vagy a média által felkent értelmiségi prófétája mondta, hanem a magyar líra egyik legnagyobb mestere, Arany János vetette papírra 1848-ban. A mi édes anyanyelvünkön oly gazdagon megszólalni képes poétánk a forradalom kitörését követően, 160 évvel ezelőtt jogosan féltette hazánkat. Mennyi bajjal, mennyi nehézséggel, mennyi megoldandó politikai, gazdasági és kulturális feladattal kellett szembenézniük a függetlenné vált országot irányítani és megvédeni akaró magyaroknak. Arany hosszan sorolja ezeket: „Rendes, kitanult katonánk kevés van, annak egy részét is [...] méltatlan háborúban tartják. [...] Az a baj, hogy a bécsiek nem felejthetik a zsíros koncot. Csak úgy nyúltak ők Magyarországra, mint egy pénzes ládába: de most a nemzet észrevette, hogy tárva-nyitva a láda, bezárta azt, kulcsát Kossuthnak adta, hogy akkor vegyen belőle, ha a nemzet parancsolja.”

A lelkünkig hatoló döfések, az identitásunk egyre foszladozó szövetét mélyen felhasító lépések mögött mindig azokat a politikai vezetőket találjuk, akik nem szeretik a hazát, a nemzetet, a nép egyszerű, dolgos fiait. Az tehát a baj, „hogy sokan a mi nagy uraink közül, oldalba rúgván a népet, melynek zsírján oly vastagra híztak, Béccsel cimborálnak hazájuk ellen, s úgy tesznek, mint az a madár, mely tulajdon fészket elkeveri. Nehezen esik nekik az a szó, »egyenlőség« – mert eddig oly nagynek képelték magukat más emberhez mérve, mint egy kútágas. Nehezen esik nekik, hogy ezután a szegény ember fia is lehet miniszter, ha esze van: azt hiszik, hogy a főfő hivatalokra isten csak őket teremtette. [...]”

De van még egy baj; ez a legnagyobb. Ez a fő forrása minden bajnak. A magyar nép nem akarja látni a veszélyt feje felett, nem látja a mélységet, melyben féllába már benne van. Viszálkodik, civakodik, apró-cseprő panaszokkal kötekedik. [...]

Panaszunk van, hogy ez az országgyűlés nem intézte el minden bajunkat, s az igaz, hogy érettünk többet is tehetett volna. [...]

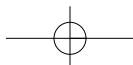
Hiszen mi az az országgyűlés? Mi vagyunk az, magunk, a nép; a mi képviselőink ülnek ottan. Ha tehát ezen országgyűlésre, tapasztalatlanságból, oly következetet találtunk is választani, kik várakozásunknak meg nem feleltek, abból nem a' következik, hogy hagyjuk veszőben a hazát, hanem az, hogy jövőre szemesebbek legyünk, s jobban megválogassuk barátinkat."

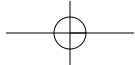
Magyarország felett hasonlóan sötét fellegek gyülekeznek, mint dicsőséges forradalmáraink honvédő harcának éveiben. S ma sem csak a távoli vidékekről a szél által fölénk fútt felhők fekete esőcseppjeitől kell féltünk ősi földjeink gyenge növényeit, hanem a saját forrásainkat, patakjainkat, folyóinkat beszennyező gondatlan vagy szándékosan ártó itthoni kezeztől is. Azoktól, akik nem szeretik, nem becsülik a hazát. Csak elvárásaik vannak, mert azt hiszik, hogy csak a hazának vannak kötelességei velük, a kiváltságosokkal szemben. S észrevétlenül az ő példájuk válik általánossá, viselkedésük, kiforgatott erkölcsük lassan felszívódó méregként fertőzi meg a kisembereket is, akik már egyre kevésbé tudnak és akarnak tenni valamit a hazáért.

A cselekvő igen van a hangsúly: tenni valamit, cselekedni, elvégezni a kötelességet, a ránk rótt s az önként vállalt feladatokat. Mert a hazaszeretetnek a tettekben is meg kell nyilvánulnia, minden – látszólag a haza nagy dolgaitól független – cselekedetünk mögött búvópatakként kell jelen lennie: mikor kitakarítjuk a lakásunkat, rendszeren felöltöztetjük az iskolai ünnepségre induló csemeténket, mikor megmetsszük a szőlőt, felássuk a konyhakertet, részt veszünk a templom kimeszelésében, mikor meglátogatjuk a nagyszüleinket, kimegyünk a temetőbe, virágot teszünk a vázába, mikor részeseivé válunk a szűkebb és tágabb közösségeink ünnepeinek. Aki szereti a hazáját, az nem elmegy, hanem visszajön, nem elvesz, hanem ad, nem egyedül akar boldogulni, hanem hozzá akar tenni valamit, egy kis darabot a közös nyelv, az együtt megélt dolgok emléke és a közös múlt által abroncsként összefogott valóság-halmazhoz, a nemzethez, a hazához.

Egy nemzet úgy is fel tud bomlani, egy haza úgy is meg tud semmisülni, hogy az ország szuverenitása nem sérül, hogy az emberekké, lakossággá egyszerűsített korábbi polgárok, hazafiak biológiai életfunkciói tökéletesen működnek. Ha hanyatlik egy nemzet, akkor ez nem a nagy filozofikus, alkotmányos, politikai kereteken, hanem éppen ez egyszerű, hétköznapi dolgokon látszik meg először: a rendezetlen előkerteken, a piszkos parkokon, az elhagyott házakon, az elhatalmasodó önzésen, az egyéni menekülési stratégiák kidolgozásán, az ünnepek figyelmen kívül hagyásán és a példamutatás nélküli parttalan szónoklatokon, amelyek az erkölcs fontosságáról, a törvények betartásáról, valamint a haza szeretetéről szólnak. Szavak tettek nélkül. Elvárások példamutatás nélkül. Jogok kötelességek nélkül. Még a Pallas Nagylexikon egykori szócikkírója is azt üzeni az olvasó utókornak, hogy „a nemzetek akkor bomlanak fel, amikor a hazafiság érzése nem védi meg többé őket a nagy megpróbáltatások idején”.

A magyarság, illetve az egykor volt nemzet romjain hiénaként falatozó technokrata világpolgárok uralta országunk talán már itt tart. De mi csak nézzünk vissza egyko-

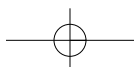

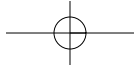

ri forradalmunk nagyjaira, s keressük egymásban Petőfi arcát, Jókai szemét, Kossuth lelkesen lendülő karját, Batthyány tört magyarsága mögötti ragaszkodását és kitartását, Széchenyi szárnyaló szellemét, Deák ravaszságát, Arany keserű mosolyát. Vagy csak olvasgassunk néha régieket; én mostanában Mikszáth cikkeit, karcolatait vagy éppen Illyés Gyula naplóit forgatom a hazaszeretet breviáriumaként, mindig rátalálva egy-két lélekerősítő mondatra: „Irányunk a hazaszeretet – írta Mikszáth a *Magyar Néplap* szerkesztőségi üzenetében 1874-ben –, de az okos hazaszeretet, mely nem hajt lehetetlen túlságok után, törekvésünk a szabadság, de a célszerű szabadság, mely a viszonyok korlátai között csak addig terjeszkedik, ameddig takarója ér.” Egy másik lapszámban pedig ez olvasható: „Ezentúl is az igazság és hazaszeretet lesz a mi politikánk és irányunk: az igazságtól tágitani sem nem fogunk, sem azt agyon nem hallgatjuk, mert elvész azon ország, melynek polgárai nem keresik az igazságot, hanem a közönyösség köpenyébe burkolódnak előle.”

A SZABADSÁGRÓL

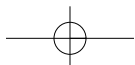
Sokunknak hiányzik a kényszeresen megújított Kossuth Rádió egykori szignálja. Mélyen belénk ivódott a dallama, a furcsa, kissé nyekergős hang, amely dacára az éppen aktuális magyarországi helyzetnek, az itthoni állapotoknak, büszkén hirdette a világnak, a határon túli és a nyugati magyarságnak is, hogy „Éljen a magyar szabadság! / Éljen a haza!” Volt abban valami pikáns, a szocialista lét abszurditására jellemző sajátos íz, hogy éppen a diktatúra éveit alatt dúdolhattuk naponta sokszor ezt az apró kis lázadasként, magunkba fojtott büszkeségünk kifejeződésé-
ként is értelmezhető két sort, pedig mindenben lehetett részünk ebben a megcsönkített, megtört lelkű kis hazában, csak szabadságban nem. Nem lehetett szabadon cselekedni, vallást gyakorolni, egyesületet alapítani, gyülekezni, véleményt kifejteni, beszélni, írni és gondolkodni, sőt még ünnepelni sem. A rendszer kötelező ünnepei ránk oktrojált, vörösbe burkolt össznépi hazugságperformanszként szorították ki a magyarság hagyományos vallási és nemzeti jeles alkalmait, amelyeket nem lehetett szabadon megünnepelni. S mindehhez még jó pofát is kellett vágni: egyenmosollyal az arcukon, zászlót lengetve vonultak fel hazánk dicső fiai és lányai. Egy szabad világban a felszabadult, őszinte ünneplésnek előfeltétele a polgárok önkéntes elhatározása, azaz a közös szabad akarat az ünnep megtartására. De a diktatúra alatt „március tizenötödikén is mindig a gumibotok ünnepeltek a legszabadabban” – írta Csoóri Sándor 1989-ben a *Mi a magyar, ma?* című esszéjében. Mennyire összecseng ez Kiss Benedek *Sötétlik világos, avagy a költő látalma a kukoricásban* című '89-es versével: „Március tizenöt / ezer a gumibot. / Ezer a gumibot / március tizenöt. // Mit is akartam én, / Én, csenevész kölyök? / Ezer a gumibot / március tizenöt. // Lehetne április / gumibot akkor is. / Május vagy december / mi ember az ember? // Október is jövend: / kettő is. Egyike / öli a másikat / Iga már, nem Ige. // Március tizenöt / ezer a gumibot. / Nyögnek a temetők / mélyükben hánytorog / hány csenevész kölyök! // Március tizenöt / zászlódís a város. / Világlik a sötét. / Sötétlik Világos.”

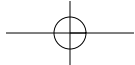

Az is jelképes persze, hogy éppen a mai, állítólag szabad világban cserélik le a Kossuth Rádió nevét, valamint a verbunkos nótából ismert szignálját. Mert mára minden formálissá, kiüresedetté vált, a lassan visszaszerzett ünnepeinket pedig új, most már divatból és üzleti profit megszerzése céljából importált idegen szokások, mediatisált ünnepi alkalmak akarják kiszorítani. Ennek jó táptalaja a társadalmat láthatatlan fátyollal betakaró részvétlenség, önzés és közöny. Irigykedve olvassuk Csoóri Sándor 1989-es eufórikus tudósítását az első szabadon ünnepelt március tizenötödikéről: „Sodró és felejthetetlen nap volt. Fölszabadult tömegek az utcán, saját szerepük tudatával. A nemzet, végre, négy évtized után visszavette a párhatalomtól legmagyarabb ünnepét. Mosolyogva, vér nélkül vette vissza, amit durva megfélemlítéssel és cinizmussal kétszer is elvettek tőle. Aki ezen a napon a független fölvonulókkal végiggyalogolta a várost a Petőfi-szobortól a Szabadság téren át a Bem-szoborig, és este még a Várban is csatlakozott a fáklyás menethez, az érezhette: nincs veszve még az ország, sőt szétesve sincs annyira, amennyire azt hinni lehetett, mert ha a nemzeti tudatát nagy meszelőkkel megpróbálták is összemazsolni a szocializmus s a kommunizmus festőlegényei, érzelmeink a szürke években is épek maradtak, és még megmenthetnek bennünket.” S engem még az a folytatás sem ábrándított ki, hogy akkor sokakat „villámcsapásként ért a hír, amikor másnap kiderült, tizenötödikén nemcsak a Petőfi-szobornál gyűlt össze százezer magyar, hanem Bécsben, a Mariahilferstrassén is, hűtőládát vásárolni, videót, habkeverőt, szabadvilági csecsebecsét”. Mert ez is annak a hatása, ahogy az elfojtott szabadság hirtelen elementáris erővel a felszínre tört, s hogy a vásárlási mánia azóta életmóddá vált, az már az új, globális világ értékrendjével, piaci érdekeivel, a médiából ránk ömlő korszellemmel és nem csupán a magyarság gyengülő identitásával magyarázható.

A szabadság olyan, mint az egészség, amíg nincs semmilyen betegségünk, könnyen elfelejtkezünk testünk, lelkünk ápolásáról, egészségünk megóvásáról. Az egészséget, a fizikai erőt, a remek kondíciót, a jó szellemi teljesítőképeséget természetesen dolognak tartjuk, fiatalként nem számolunk az idő múlásával, a lassan, alattomosan megjelenő vagy a hirtelen ránk szakadó súlyos bajok kialakulásának a lehetőségével. Az egészség hiánya csak betegen jelent a kóros állapot okozta fizikai szenvedésén túli lelki, szellemi fájdalmat. A szabadság hiánya is csak akkor hasít belénk, amikor kalodába zár bennünket a zsarnokság, vagy amikor megcsap bennünket az önkény szele. Mint 2006. október 23-án, amikor a hatalom sunyin szétverte a békés ünneplőket, szelíd, kedves asszonyokat, tisztességes szándékú férfiakat. Az ütlegek, a fröcsögő vér, a kilótt szemek, a megvert, megrugdalt emberek látványa reflexszerűen előhozta a szocialista diktatúra idején mélyen belénk égett, már-már elfelejtett félelemérzést. Az igazságosságot, a méltányosságot, s gyakran a jogszerűséget is nélkülöző eljárások újabb mély sebeket ejtettek lassan gyógyuló lelkünkön. Hogy ez ne ismétlődhessen meg, s hogy az embereknek egy jelentős része ebben a méltatlanul megosztott társadalomban ne úgy vélekedjék, hogy „megérdemelték, amit kaptak, minek mentek oda randalírozni”, s hogy a passzív vagy közönyös polgárok ne tévesszék össze a békés ünneplőt vagy

a méltósággal tüntetőt a valóban randalírozó, bomlasztó huligánnal, ezért óvnunk kell a szabadságunkat, a haza, a nemzet szabadságát is és mások szabadságát is. Azokét is, akik elítélik a demonstrálókat, akik 1848-ban sem mentek volna át a Lánchídon Budára, nem nyomtattatták volna ki a 12 pontot, s nem szabadították volna ki Táncsicsot a börtönből, hanem félve vagy rosszállón, esetleg az érdektelenség álcája s a gondosan bezárt ablakaik mögé bújva csak meglesték volna a pesti forradalmi ifjúság lelkes tagjait. Azt a tényleges kisebbséget, amelyik egy új, független Magyarország víziójával fordult szembe a császári hatalommal, s akiknek az igazságát a honvédő harc népmozgalommá, nemzeti szabadságharcáá teljesedése igazolta.

Nem véletlen tehát, hogy a személyi és a nemzeti szabadság, az ország függetlensége olyan hangsúlyosan jelent meg 160 évvel ezelőtt forradalmunk programjában, s éppen ezzel magyarázható, hogy a 48-as polgári forradalmak helyszínei közül csak nálunk, magyaroknál tudott a forradalom évfordulója az egyik legfontosabb nemzeti ünneppé válni. A magyarokon kívül Európában sehol sem ünneplik a budapestinél egyébként véresebb márciusi forradalmakat, mert a polgári átalakulás programja, a nemesi kiváltságok lebontása a történelem logikája szerint, az egyébként elbukott forradalmaktól függetlenül is megvalósult, megvalósult volna. Nekünk azonban a szabadság programja tette oly fontossá és jelképértékűvé már a kor gondolkodói és cselekvő harcosai, dolgozói, de az utókor számára is március idusának vértelen fordulatát, majd az azt követő másfél év szabadságharcát. „Hol a szabadság, ott van a haza” – írta Petőfi Sándor *A gyűldei ifjakhoz* című versében 1845-ben, s mi jól tudjuk, nincs még egy költő, aki annyit írt volna a szabadságról, mint ő. A legszebb, legmagasztosabb jelzőkkel illeti verseiben a szabadságot, amely drága (*Azokhoz az én jó pesti pajtásaimhoz*, 1845, *Péter bátya*, 1849), szép (*Ha az isten...*, 1845, *Kit feledni vágytam...*, 1847), szent (*Első esküöm*, 1847, *Beszél a fákkal a bús őszi szél...*, 1847, 1848, 1848), árva (*Majtényi síkon*, 1847), százszorszént égi (*Levél Arany Jánoshoz*, 1847), édes (*A rab*, 1847), fönséges (*A szabadsághoz*, 1848), s amely maga a szentség (*Háború volt...*, 1847), lelkünk istensége (*A csárda romjai*, 1845).

Alkalmanként ezért veszem elő a szüleimtől kapott Petőfi-kötetet, Petőfi mindig megerősít abban, hogy „édes a szabadság tiszta levegője” (*Az erdei lak*, 1845), s ahogy *Az apostolban* írja, „egy közös jó van, miből / Egyenlőn jár mindenkinek / A rész, s ez a közös jó a szabadság!” S persze az is jó volna, ha megint igaz lenne Jókai Mórnak a *Szent és nem szent háromságok* című kis írásában megfogalmazott állítása: „Hármat imád a magyar: Istent, hazát és becsületet.”

